

Таким чином, якість банківських кредитів значно погіршилася за незначного зростання обсягів.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що банківська система перебуває у дуже небезпечному стані. Однак, незважаючи на рекордний показник збитків, зафіксованих у балансах банків, криза загалом спонукає банківську систему до удосконалення та переоцінки своїх позицій в сфері менеджменту. Після подій наприкінці 2008 р. рівень довіри до банківської системи практично впав до нульової відмітки і на її відновлення необхідно буде багато часу та зусиль. Це істотно впливає на обсяги залучених коштів та структуру активів банківської системи, яку слід визнати недосконалою з погляду співвідношення прибутковості та ризиків. Аналіз загальних тенденцій сучасного розвитку кредитних операцій банків свідчить про суттєве послаблення ролі банківського кредиту в забезпеченні виробничого сектора додатковими грошовими коштами.

Для відновлення діяльності банківської системи на попередньому рівні необхідно спрямувати зусилля на підвищення рівня довіри до банків, зосередитись на зростанні рівня капіталізації банківської системи та змінити структуру активних операцій з огляду на досягнення оптимального рівня диверсифікації, основну увагу приділити удосконаленню системи управління ризиками. Це потребує не лише зусиль кожного окремого банку в сфері фінансового менеджменту, а й виваженої державної політики та посилення системи банківського регулювання та нагляду.

Література

1. Основні показники діяльності банків України на 1 серпня 2009 року // Вісник НБУ. — 2009. — № 9. — С. 45.

УДК 336.711

М. Ф. Пуховкіна, канд. екон. наук, доц., проф.
кафедри банківської справи,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПОЛІТИКА РЕФІНАНСУВАННЯ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

В Україні регулювання грошового ринку через політику рефінансування відбувалося досить складно. Починаючи з 2001 року НБУ, запозичивши досвід Європейського центрального банку,

здійснює рефінансування банків надаючи їм кредити шляхом проведення кредитних тендерів, кредити овернайт через постійно діючу лінію рефінансування, а також здійснює рефінансування шляхом проведення операцій прямого РЕПО.

Одночасно із запровадженням нових ринкових механізмів рефінансування НБУ поступово знижував облікову ставку і активізував рефінансування комерційних банків. Але в останні роки (2006—2007 роки) НБУ активно не рефінансував банки, основним інструментом регулювання грошового ринку стали операції НБУ з іноземною валютою, враховуючи те, що монетарна політика НБУ де-факто була спрямована на таргетування обмінного курсу гривні. Виходячи з цього НБУ активно проводив валютні інтервенції, спрямовані на вилучення з обігу іноземної валюти з метою уникнення значних коливань обмінного курсу гривні та підтримання її стійкості. У 2008 році через мінливість макроекономічних умов, що мали місце упродовж року, НБУ протягом перших трьох кварталів проводив стриману політику рефінансування, облікову ставку було підвищено до 12 % (на кінець 2007 року вона становила 8 %). У четвертому кварталі з метою зменшення впливу зовнішньої фінансової кризи та забезпечення стабільності банків НБУ активно кредитував банки використовуючи механізм підтримки ліквідності на основі програм фінансового оздоровлення. Загальний обсяг рефінансування у 2008 році становив 169,5 млрд грн (у 2007 році — 2,5 млрд грн). Частка рефінансування в загальному обсязі випущених в обіг платіжних засобів становила 77,7 % (у 2007 році — 5,8 %) [1, 2].

В умовах політичної нестабільності та протистояння Уряду і НБУ політика рефінансування, яку проводив НБУ в четвертому кварталі, не знайшла об'єктивної оцінки. Виконуючий обов'язки голови НБУ А. В. Шаповалов на засіданні Верховної Ради 26 січня 2009 року стверджував, що НБУ проводив політику адекватну економічній ситуації в країні і ця політика відвернула крах банківської системи. Основні критичні зауваження, що лунали на адресу НБУ, полягали у наступному:

- політика рефінансування була непрозорою;
- в процесі рефінансування мало місце преференційне ставлення до окремих банків;
- рефінансування спровокувало активність банків на валютному ринку, що призвело до девальвації гривні;
- був відсутній належний контроль з боку НБУ за використанням банками коштів рефінансування.

Ситуація з політикою рефінансування загострилася наприкінці 2008 року, коли Верховна Рада прийняла рішення (Закон України

«Про Державний бюджет України на 2009 рік»), згідно з яким НБУ повинен був узгоджувати рішення про рефінансування банків із Кабінетом Міністрів. Це рішення втратило чинність у березні 2009 року.

У 2009 році спрямованість політики НБУ з рефінансування банків визначалася виходячи із ситуації на грошовому ринку. Так, більша частина операцій з рефінансування була проведена у першому кварталі — 34,4 млрд грн, коли на грошовому ринку внаслідок відпливу коштів з банків відбувався дефіцит ліквідності. Надалі в міру стабілізації ситуації на грошовому ринку НБУ зменшував обсяги рефінансування — другий квартал 21,3 млрд грн, третій квартал — 3,8 млрд грн, четвертий — 4,8 млрд грн [3].

З метою вдосконалення механізмів політики рефінансування НБУ затвердив 30 квітня 2009 року нові нормативно-правові акти, які передбачають розмежування механізмів рефінансування, а саме через традиційні механізми рефінансування і шляхом надання кредитної підтримки банкам, які проходять процедуру фінансового оздоровлення. Крім того, у 2009 році НБУ проводив операції з викупу у комерційних банків облігацій внутрішньої державної позики. Такі операції проводилися як з метою регулювання ліквідності банків, так і на виконання вимог Законів України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» (у період чинності статті 84 цього Закону) та «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України».

У 2010 році з огляду на прогнозоване перевищення попиту на іноземну валюту над її пропозицією (виходячи з прогнозу платіжного балансу) НБУ через операції з іноземною валютою буде вилучати платіжні засоби з обігу. Ураховуючи це, очікується, що випуск платіжних засобів в обіг і забезпечення таким чином належного рівня пропозиції грошей буде відбуватися через рефінансування банків і проведення операцій з цінними паперами. Основні засади грошово-кредитної політики на 2010 рік передбачають, що НБУ, здійснюючи регулювання грошового ринку в умовах негативного впливу світової фінансово-економічної кризи, буде проводити грошово-кредитну політику спрямовану, з одного боку, на нівелювання інфляційного та девальваційного тиску, а з іншого — на підтримку ліквідності банківської системи на рівні достатньому для виконання нею свої функції, оскільки вихід з фінансово-економічної кризи є можливим тільки за умови нормального функціонування банківської системи. Одна з її головних складових — це кредитування реального сектору економіки.

В той же час слід відзначити, що позитивні тенденції щодо кредитування банками реального сектору економіки відновлюються дуже повільно. Відображенням цього є зменшення протягом 2009 року обсягу залишків за кредитами (без нарахованих доходів) на 5 %. У строковій структурі кредитів відбулося також зниження питомої ваги довгострокових кредитів до 62,95 % (з 68,03 % на початку року) [3].

Для того, щоб активізувати кредитну діяльність банків потрібно скористатися досвідом інших країн. Необхідно внести зміни до політики рефінансування, а саме: поступове виважене зниження облікової ставки, тимчасове введення довгострокового цільового рефінансування життєздатних, платоспроможних банків з метою відновлення іпотечного кредитування, розвитку малого і середнього бізнесу, запуску загальнодержавних інфраструктурних проєктів, що означає появу нових робочих місць і збільшення кількості кредитоспроможного населення. Основні принципи, на яких повинна базуватися політика рефінансування, — це виваженість, прозорість і контрольованість, тобто контроль НБУ за використанням банками коштів рефінансування.

Література

1. Річний звіт НБУ за 2007 рік. — www.bank.gov.ua
2. Річний звіт НБУ за 2008 рік. — www.bank.gov.ua
3. Монетарний огляд НБУ за 2009 рік. — www.bank.gov.ua

УДК 336.71

Д. В. Раковський, аспірант,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
директор з продажів ТОВ «Центр фінансових рішень»

ІННОВАЦІЙНІ СПОСОБИ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ ТА НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ ПРОДУКТІВ

Поступовий вихід із кризи та зростаючий рівень конкуренції у секторі роздрібного кредитування, висока собівартість здійснення операцій та постійна боротьба за клієнтуру підштовхують банки та інші фінансові установи шукати нові можливості підвищення ефективності своєї діяльності — розвивати вже існуючі та створювати нові канали продажу продуктів.